

Warszawa, 24 maja 2026 r.

dr hab. Jan Piechota, prof. PJATK
Polsko-Japońska Akademia Technik Komputerowych
Wydział Sztuki Nowych Mediów

RECENZJA

dorobku artystycznego i dydaktycznego oraz wskazanych osiągnięć habilitacyjnych
dry Anny Machwic, sporządzona w związku z postępowaniem habilitacyjnym
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie Sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Zleceniodawca recenzji: Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach

Niniejszą recenzję sporządzono na podstawie art. 221 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca
2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz.U. 2024r. poz. 1571,
z późn. zm.) oraz pisma z Rady Dyscypliny ASP w Katowicach z dnia 31 marca 2026 r.
o sygn. ASP-DKS-0606-4/25 w sprawie wyznaczenia mnie na recenzenta w postępo-
waniu w sprawie nadania Pani drze Annie Machwic stopnia doktora habilitowanego
sztuki. Recenzja została sporządzona na podstawie autoreferatu, dokumentacji osią-
gnięć habilitacyjnych oraz wykazu dorobku naukowego i projektowego przekazanych
przez Akademię Sztuk Pięknych w Katowicach.

W toku przygotowania recenzji zapoznałem się ponadto bezpośrednio z katalogami
edycji konkursu „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” oraz
z publikacją cyfrową „Temat: Bohater” dostępną na stronie ASP w Katowicach.

I. Ogólne informacje o Kandydatce

Dra Anna Machwic jest projektantką graficzną, ilustratorką, wykładowczynią i kura-
torką, której działalność zawodowa wyrosła z głębokiego przekonania o społecznej
roli projektowania i jego znaczeniu w kształtowaniu przyszłych pokoleń czytelników.
Od ponad dwóch dekad związana jest z Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach –
instytucją, którą reprezentuje i aktywnie współtworzy na poziomie programowym
i administracyjnym.

Kandydatka uzyskała stopień magistra sztuki w 2002 roku na Wydziale Grafiki ASP
w Katowicach (dyplom z wyróżnieniem, promotor: prof. Roman Kalarus), a stopień
doktora sztuki w 2010 roku na tej samej uczelni, na Wydziale Projektowym, broniąc
pracy zatytułowanej „INC. ja – znaki globalne” pod kierunkiem prof. Tomasza Jury.
Projekt doktorski, poświęcony krytyce kultury konsumpcyjnej i roli projektanta
w przestrzeni publicznej, wyznaczył ścieżkę myślenia o projektowaniu jako działaniu
zaangażowanym społecznie – wątek, który z pełną siłą wybrzmiał w późniejszej
działalności wokół książki dla dzieci.

Od 2003 roku dra Machwic jest zatrudniona w ASP w Katowicach, gdzie łączy ją stałe i coraz to nowe zobowiązania. Od 2011 roku zajmuje stanowisko adiunktki, od 2013 roku pełni funkcję Kierowniczką Pracowni Ilustracji, w latach 2012–2016 była Dziekaną Wydziału Projektowego, a od 2020 roku – Prorektora ds. działalności kulturalnej i promocji. Ten zespół funkcji składa się na wartościowy obraz twórczyni i akademicki, który jednocześnie kształtuje programy nauczania, reprezentuje uczelnię wśród partnerów i instytucji kulturalnych oraz aktywnie działa na rzecz szeroko rozumianego środowiska książki dla dzieci w Polsce.

W ciągu ponad dwóch dekad pracy dra Machwic zbudowała rozległą sieć współpracy – z wydawcami (m.in. Wytwórnia, Muchomor, Debit, Dwie Siostry), ilustratorami, bibliotekarkami, krytykami, a także ze środowiskami zagranicznymi. Szczególnie istotna jest współpraca z Yadzią Williams z North Wales School of Art and Design. Działania te wyszły poza granice samej uczelni i kształtują polski rynek ilustracji książki dziecięcej.

Dorobek projektowy i artystyczny Kandydatki obejmuje: prace plakatu i instalacji z okresu wczesnej kariery, projekt doktorski, katalogi pokonkursowe, recenzowaną publikację cyfrową oraz ilustrowaną publikację drukową. Za swoją działalność na rzecz książki Kandydatka otrzymała Medal (2015) i Dyplom Stulecia (2022) Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek – wyjątkowe wyróżnienie przyznawane osobom o szczególnych zasługach dla polskiej książki i kultury. Od 2021 roku jest członkinią Kapituły nagrody Żółta Ciżemka, a w 2024 roku została zaproszona do Jury Graficznego w konkursie Książka Roku Polskiej Sekcji IBBY.

II. Ocena dorobku artystycznego i projektowego Kandydatki

Dorobek projektowy dry Anny Machwic odznacza się rzadko spotykaną spójnością trajektorii twórczej. Choć Kandydatka działała w wielu obszarach – plakacie, instalacji artystycznej, projektowaniu identyfikacji wizualnej, wreszcie ilustracji książki i projektowaniu wydawniczym – każdy z tych etapów jawi się jako naturalny krok ku temu, co stało się centrum jej działania: kompleksowej pracy na rzecz jakości polskiej książki dla dzieci.

Wczesny okres działalności Habilitantki oscylował wokół plakatu. Prace realizowane pod kierunkiem prof. Romana Kalarusa były prezentowane m.in. na przeglądach w Japonii i Stanach Zjednoczonych.

Za istotne osiągnięcie w rozwoju kariery dry Machwic należy uznać budowanie pozycji ekspertki wydawniczej: jako konsultantka artystyczna przy projekcie publikacji „Opowieści na dobranoc dla młodych buntowniczek. 100 historii niezwykłych Polek” koordynowała pracę 32 ilustratorek, nadając polskiemu wydaniu globalnej serii spójny, profesjonalny charakter wizualny.

Kandydatka zaprojektowała katalogi 6., 7. i 8. edycji konkursu „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci”. Stanowią one przykład świadomej, zdefiniowanej estetyki wydawniczej – czytelnego układu informacji oraz starannej reprodukcji prac konkursowych.

III. Ocena wskazanych osiągnięć habilitacyjnych

Jako osiągnięcia habilitacyjne dr Anna Machwic wskazała trzy realizacje:

1. Projekt „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci wraz z działaniami na rzecz książki dla dzieci” (katalogi konkursowe, konferencje, wystawy, popularyzacja); lata 2008–2025.
2. Publikacja cyfrowa „Temat: Bohater. Projektowanie postaci charakterystycznych w Pracowni Ilustracji ASP w Katowicach” (2025).
3. Ilustrowana publikacja „Powszechna Deklaracja Praw Zwierząt” (2018).

Projekt „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” stanowi w mojej ocenie najważniejszą i najszerzej oddziałującą część spośród zgłoszonych osiągnięć habilitacyjnych. To inicjatywa, która przez siedemnaście lat – w dziewięciu kolejnych edycjach (2008–2025) – wpływała i nadal wpływa na kształt polskiego środowiska projektowania książek dla dzieci.

Uważam, że o oryginalności koncepcji projektu świadczy jego strukturalna kompleksowość. Dra Machwic nie zaprojektowała jedynie studenckiego konkursu – stworzyła całościowy system, który rozumiem jako przestrzeń, w której młodzi twórcy mogą skonfrontować swoje prace z profesjonalistami rynku (wydawcami, ilustratorami) i podjąć dyskusję na temat książki dla dzieci jako złożonego procesu łączącego tekst, ilustrację, typografię i edytorstwo – gdzie środowisko akademickie, artystyczne i pedagogiczne spotyka się na wspólnym forum. W polskim krajobrazie ilustrowanych książek skierowanych do najmłodszych odbiorców nie znajdują inicjatywy porównywalnej pod względem ciągłości, interdyscyplinarności i zasięgu oddziaływania.

Warto zastanowić się nad genezą tej inicjatywy w szerszym kontekście czasowym.

Dra Machwic zwraca uwagę na złotą erę polskiej ilustracji, przypadającą na lata 1950–1980, która dobiegła końca wraz z otwarciem rynku i napływem tanich ilustracji. Zgodnie z kopernikańską zasadą „gorszy pieniądz wypiera lepszy”: nie oznacza to, że polscy ilustratorzy utracili w tym okresie zdolności twórcze i z tego powodu przestali być zauważani na międzynarodowym forum, a polscy odbiorcy przestali kierować się wyszukaniem gustem estetycznym przy wyborze książek. Okres ten w jasny sposób pokazuje, jak istotne – obok samej sztuki – są kwestie polityczne, a także rozwój ekonomiczny, społeczny i technologiczny. W wyniku dynamicznych zmian utrata mecenatu państwa, otwarcie rynku na zagraniczne wydawnictwa i wyparcie wartościowych publikacji przez tanie, masowe wytwory spowodowały znaczne przetasowania na scenie wydawniczej.

Można jednak zadać sobie pytanie, dlaczego w stosunkowo krótkim czasie ilustracja dziecięca w Polsce się odrodziła. Dlaczego powstały wydawnictwa, które osiągnęły znaczący rozwój i zaczęły wydawać wartościowe, ilustrowane publikacje dla szerokiego grona odbiorców – w niektórych przypadkach na skalę globalną? Dla porównania: plakat polski, który również święcił triumfy w drugiej połowie XX wieku, nie rozwinął się po okresie transformacji. A jego rola została zredukowana głównie do obiegu galeryjnego. Oprócz wspomnianych zmian ustrojowych cyfrowa rewolucja była jednym z głównych czynników, które całkowicie przeformułowały sposób komunikacji wizualnej. Plakat, jako tradycyjne medium, musiał konkurować z grafiką cyfrową, mediami społecznościowymi, animacjami i wideo, które dają możliwości większego zasięgu i dynamicznego przekazu. Tym samym plakat nie ma

już statusu głównego medium artystycznego, a raczej znaczenie bardziej historyczne i kulturalne niż praktyczne.

Dlaczego zatem polskim ilustratorom i wydawcom udało się przewyciężyć kryzys? Myślę, że kluczowe jest w tym przypadku połączenie wysokiej kultury ilustracji z umiejętnym zarządzaniem biznesowym. W kontekście czasowym „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” powstała w doskonałym momencie odrodzenia się polskiej ilustracji dziecięcej – wtedy, gdy po zachłyśnięciu się tanimi, korporacyjnymi produkcjami kolejne młode pokolenia ilustratorów zaczęły odkrywać na nowo dziedzictwo i tożsamość rodzimej ilustracji, której symbolem w tamtym okresie stała się nagradzana publikacja „Tuwim”. Kolejnym symbolem tego rozwoju może być twórczość Iwony Chmielewskiej, która jako ilustratorka odnosiła sukcesy najpierw w Korei Południowej, a dopiero później także w Polsce. Jej pojawienie się na konferencji organizowanej przez drę Machwic już w tamtym czasie można było odczytywać jako znak zachodzących zmian na polskim rynku.

Drugą istotną kwestią, która nadała dynamikę rozwojowi wydarzenia, było jego umiędzynarodowienie już od pierwszej edycji w 2008 roku. W jury konkursu znalazły się wówczas osoby z zagranicznych uczelni: Sue Walker (Uniwersytet w Reading, Wielka Brytania), Yadzia Williams (School of Art and Design, Wielka Brytania), a także ilustratorka Inês do Carmo z Portugalii i ilustrator L'uboslav Pal'o ze Słowacji. Myślę, że szczególnie istotną rolę odegrała w tym procesie Yadzia Williams, która wniosła wiedzę i doświadczenie w zakresie nauczania ilustracji na rozwiniętym rynku brytyjskim i umożliwiła przeniesienie dobrych praktyk na grunt polski.

Katalogi dokumentujące konkurs cechuje czytelna hierarchia informacji, staranna reprodukcja prac konkursowych oraz typografia adekwatna do wielopokoleniowej publiczności. Uważam, że dra Machwic jako projektantka wyraża w swoich pracach własne postulaty dydaktyczne.

O randze wydarzenia „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” świadczą liczne patronaty honorowe, m.in. Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Instytutu Książki, Polskiej Sekcji IBBY oraz Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek.

Podsumowując tę część: „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” jest znaczącym osiągnięciem w dorobku dr Anny Machwic, które – ze względu na swój kompleksowy charakter, łączący pracę kuratorską i organizacyjną (wystawy, konferencje, konkursy) z praktyką projektową i edukacyjną – stanowi istotny wkład w rozwój polskiej ilustracji dziecięcej.

Drugą pozycję osiągnięcia habilitacyjnego stanowi recenzowana publikacja cyfrowa „Temat: Bohater. Projektowanie postaci charakterystycznych w Pracowni Ilustracji ASP w Katowicach”, będąca wynikiem pracy dydaktycznej i badawczej Kandydatki, opartej na analizie dwudziestoletniego archiwum Pracowni Ilustracji.

Uważam, że istotną cechą wartościującą wskazane osiągnięcie jest rzadko artykułowana potrzeba systematycznej refleksji nauczycieli akademickich nad własną metodą

nauczania. W kontekście dydaktycznym publikacja dobrze opisuje stosowane metody i założenia badań; jest bogato ilustrowana pracami studenckimi z różnych roczników. Na przestrzeni lat swojej działalności akademickiej dra Machwic przekształciła intuicyjnie budowaną praktykę dydaktyczną w opisaną i powtarzalną metodę. Struktura publikacji prowadzi czytelnika krok po kroku przez proces projektowania postaci: od wyboru bohatera i mapy myśli, przez szkice i pracę nad sylwetkami i mimiką, po budowanie rodziny postaci i narracji. Ilustracje ukazują różnorodność możliwych rozwiązań i technik.

Muszę jednak zauważyć, że słabością wskazanego osiągnięcia jest niewielki stopień osadzenia go w teorii. W tekstach zamieszczonych w publikacji odnalazłem odwołania zaledwie do trzech źródeł:

- A. Male, *The Power and Influence of Illustration*,
- D. McCannon, S. Thornton, Y. Williams, *The Encyclopedia of Writing and Illustrating Children's Books*,
- M. Salisbury, *Illustrating Children's Books: Creating Pictures for Publication*.

Jeżeli dany projekt jest opisywany jako badawczy, powinien mieć mocne ugruntowanie teoretyczne. Interesuje mnie na przykład: jak kształtowanie wizerunku postaci jest dostosowywane do możliwości percepcyjnych i poznawczych dzieci w różnym wieku? Czy zachodzi związek ilustracji z tekstem, a jeżeli tak – czy uwzględniany jest proces czytania? Czy prowadzone są działania w kierunku projektowania uniwersalnego (ang. universal design), np. z myślą o dzieciach z wadami wzroku, niewidomych lub z ograniczeniami poznawczymi?

Myślę, że mocniejsze uwypuklenie założeń teoretycznych pozwoliłoby zachować bardziej badawczy charakter publikacji. Pomimo tej słabości całość osiągnięcia jest wystarczająca do oceny osiągnięcia habilitacyjnego. Warto przy tym odnotować, że projekt sfinansowany został ze środków subwencji MKiDN, co potwierdza jego kwalifikację jako pracy badawczej. Publikacja została udostępniona publicznie na stronie ASP w Katowicach, co zapewnia szeroką dostępność i możliwość cytowania.

Trzecim elementem wskazanego osiągnięcia habilitacyjnego jest ilustrowana, dwujęzyczna publikacja „Powszechna Deklaracja Praw Zwierząt”, wydana w 2018 roku, licząca 92 strony, w nakładzie 750 egzemplarzy. Dzieło to wpisuje się w model pracy dry Machwic, w którym stawia ona na realizację projektów we współpracy z partnerem i przy wsparciu zaangażowanych studentów.

Projekt powstał we współpracy z Fundacją im. Heleny i Lechośława Marszałków Reksio. Każdy z 25 punktów 14 artykułów Deklaracji ogłoszonej przez Międzynarodową Ligę Na Rzecz Praw Zwierząt został zilustrowany przez inną osobę studiującą, co przyczyniło się do wizualnej różnorodności publikacji przy zachowaniu spójności koncepcji wydawniczej.

Rola dry Machwic w powstaniu publikacji była podwójna: z jednej strony sprawowała nadzór merytoryczny nad ilustracjami, z drugiej była projektantką odpowiedzialną za layout, typografię oraz graficzną koncepcję całości. To połączenie kompetencji dydaktycznych i projektowych pozwoliło osiągnąć spójność wydawnictwa.

IV. Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Działalność dydaktyczna dry Anny Machwic jest bogata pod względem intensywności. Przez ponad dwie dekady pracy wypracowała spójny, świadomie zaprojektowany program nauczania – od ćwiczeń warsztatowych, przez zadania autorskie, aż po promotorstwo dyplomów licencjackich i magisterskich – zdobywając doświadczenie w różnych instytucjach szkolnictwa wyższego, przez cały czas pozostając związana z macierzystą uczelnią.

W dorobku dydaktycznym dry Machwic zwraca uwagę liczba ukończonych prac dyplomowych. W ostatnich latach kilkunastu dyplomantów Pracowni Ilustracji ASP w Katowicach otrzymało nagrody i wyróżnienia w różnych konkursach, a co najważniejsze – wydało swoje projekty w wydawnictwach. Dowodzi to, że kształcenie akademickie prowadzone przez drę Machwic dostosowane jest do standardów rynku wydawniczego, a studenci są umiejętnie przygotowywani do kariery zawodowej.

Działalność organizacyjna dry Machwic wykracza daleko poza obowiązki wynikające ze stanowiska. Jako dziekana Wydziału Projektowego (2012–2016) wspierała modernizację programów nauczania. Jako prorektora (od 2020 roku) kształtuje profil publiczny i kulturalny uczelni. W obu rolach dba o widoczność ASP w Katowicach jako renomowanego ośrodka badań i umacnia pozycję uczelni w obszarze ilustracji.

Podkreślam raz jeszcze wieloletnią współpracę z Yadzią Williams (North Wales School of Art and Design), która umożliwiła porównanie polskich i zachodnioeuropejskich podejść do nauczania ilustracji książki dziecięcej, szczególnie w okresie, gdy polska ilustracja zaczęła stopniowo wychodzić z kryzysu transformacji ustrojowej. Wspólna wystawa „Tęczowy most ilustracji” (2007), warsztaty i wymiana doświadczeń – to przykłady wieloletniej, autentycznej współpracy międzynarodowej, która wzbogaciła program Pracowni Ilustracji.

V. Konkluzja

Po analizie dokumentacji osiągnięć habilitacyjnych dry Anny Machwic wnoszę o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Dorobek Kandydatki jest spójny i zauważalny w skali ogólnopolskiej, a jej doświadczenie zawodowe – znaczące.

„Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” stanowi najważniejsze spośród przedstawionych osiągnięć, łączące wielowymiarową pracę interdyscyplinarną. W Polsce nie istnieje inicjatywa tej skali, łącząca konkurs dla osób studiujących, konferencję, wystawy mistrzów i działalność popularyzatorską. Jest to konsekwentnie rozwijany program, który przez siedemnaście lat, w dziewięciu kolejnych edycjach, jest realizowany z zaangażowaniem kuratorki. Metodologicznie pozostaje spójny dzięki połączeniu praktyki kuratorskiej z dydaktyką i badaniami nad rynkiem wydawniczym. Co ważne, posiada udokumentowane oddziaływanie społeczne: ma rzeczywisty wpływ na rozwój kariery wielu ilustratorów i ilustratorek, przyczyniając się tym samym do współkształtowania polskiego rynku książek dla dzieci.

Publikacja „Temat: Bohater” dokumentuje rozwój Kandydatki jako refleksję nad własną praktyką pedagogiczną i jej przekształcenie w powtarzalną, weryfikowalną metodę. Recenzje zewnętrzne nadają publikacji niezbędną rangę badawczą.

„Powszechna Deklaracja Praw Zwierząt” dopełnia wskazane osiągnięcia, dowodząc, że model dydaktyki Kandydatki skutecznie łączy prace studenckie skupione wokół ważnych tematów ze wsparciem partnerów zewnętrznych.

Wskazane osiągnięcia habilitacyjne spełniają wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny Sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ilustracji książki.

dr hab. Jan Piechota, prof. PJATK